

de bamboe, die geen holle maar geheel opgevulde geledingen heeft en waarover de belangstellende lezer(es) het noodige kan vinden in *Teysmannia* XXX (1919), p. 346.

Het speet me zeer, dat er, toen ik de plaats bezocht geen bloeiende *Rafflesia*'s waren, wel kreeg ik een paar flinke knoppen te zien en vele — ik telde er minstens een dozijn — uitgebloede en halfvergane exemplaren. Geweldig, de omvang van zoo'n *Rafflesia* bloem en ik kan me dan nu ook levendig voorstellen, hoe verbaasd de ontdekker van de plant moet hebben opgekeken, toen hem voor het eerst zoo'n bloem getoond werd.

Het bedoelde *Rafflesia*-terrein is behoorlijk ompaggerd en de betrokken autoriteiten zorgen met piëteit ervoor, dat geen schennende hand dit zoo bij uitstek interessante brokje natuur komt vernielen. Degenen, die wat meer omtrent deze eigenaardige groep van plantenparasieten willen weten, verwijs ik naar de uitvoerige publicatie van KOORDERS hierover (*Botanisch Overzicht der Rafflesiaceae van Ned. Indië, verschenen als Mededeeling No. 4 van de Ned. Indische Vereeniging tot Natuurbescherming*).

Buitenzorg.

J. C. VAN DER MEER MOHR. JCR.

1) Volgens den heer JUNIUS moet dit geschreven worden: *Kepajang*, d. i. de inlandsche naam voor *Pangium edule*.

EEN FIETSTOCHT IN HET BANTAMSCHÉ

(*Vervolg van pag. 75*).

Nog mooier werd het, want opeens zagen we in de verte een mooien natuurlijken rotsboog. De zee heeft daar een zuiver gebogen poort uitgeslepen in de rotsen, met een spanning van ± 5 M. en vlak daarbij in een andere rots een groote ketelvormige grot gevormd. En al dat moois ligt vlak aan den weg. In Europa zou zoo iets al gauw beroemd zijn en hier weet haast niemand van het bestaan van die interessante natuurbouwwerken af.

Eindelijk begonnen we toch onze beenen en onze magen te voelen, want we hadden al een uur of zeven gereden en waren dus wat blij, toen we eindelijk Pasaoeran bereikten, waar we in de pasanggrahan rust en een maal hoopten te vinden. De pasanggrahan ligt op een vrij hoogen heuvel en heeft dus een prachtig uitzicht op zee, maar het is een heele hijsch om daar een fiets in een stortbui tegen op te zeulen! Eindelijk meer dood dan levend boven aangekomen, werden we door den mandoer ontvangen met het verheugend nieuws, dat de pasanggrahan in gebruik was genomen door een B. B. ambtenaar met familie en kennissen en dat die ambtenaar den mandoer had gezegd, dat er dus geen plaats voor andere personen was! We konden niet aan genoemden heer vragen in hoeverre het rechtmatig was, dat een gezelschap van 5 personen, w. o. een kind, een pasanggrahan met 4 kamers geheel in beslag nam, want de heele familie deed een middagdutje, behalve een heer, die in de voorgalerij zat en ons had zien aankomen, maar wijselijk bleef zitten en den mandoer het zaakje liet opknappen. Deze laatste ried ons aan om te trachten in de kampong ergens onder dak te komen. Aldus deden we en vonden eindelijk een pas gebouwd huis van een hadji waar we de voorgalerij van konden huren. Daar zouden we den nacht moeten doorbrengen op twee leunstoelen. Enfin, we waren blij, dat we geborgen waren en richtten ons zoo behaaglijk mogelijk in. Onze tjeleng, die natuurlijk niet in des hadjis huis mocht komen, werd met zijn mandje in een boom opgehangen, en toen trokken we er op uit om wat te eten te krijgen. De warong leverde blikjes doperwtjes en zalm, die daar waarschijnlijk jaren gestaan hadden en de hadji zorgde voor rijst en

thee, zoodat we weldra aan een vreemdsoortigen maaltijd zaten, die ons echter een koningsmaal leek en waaraan het zwijntje in den boom ook deel nam. Voor de digestie en omdat van het

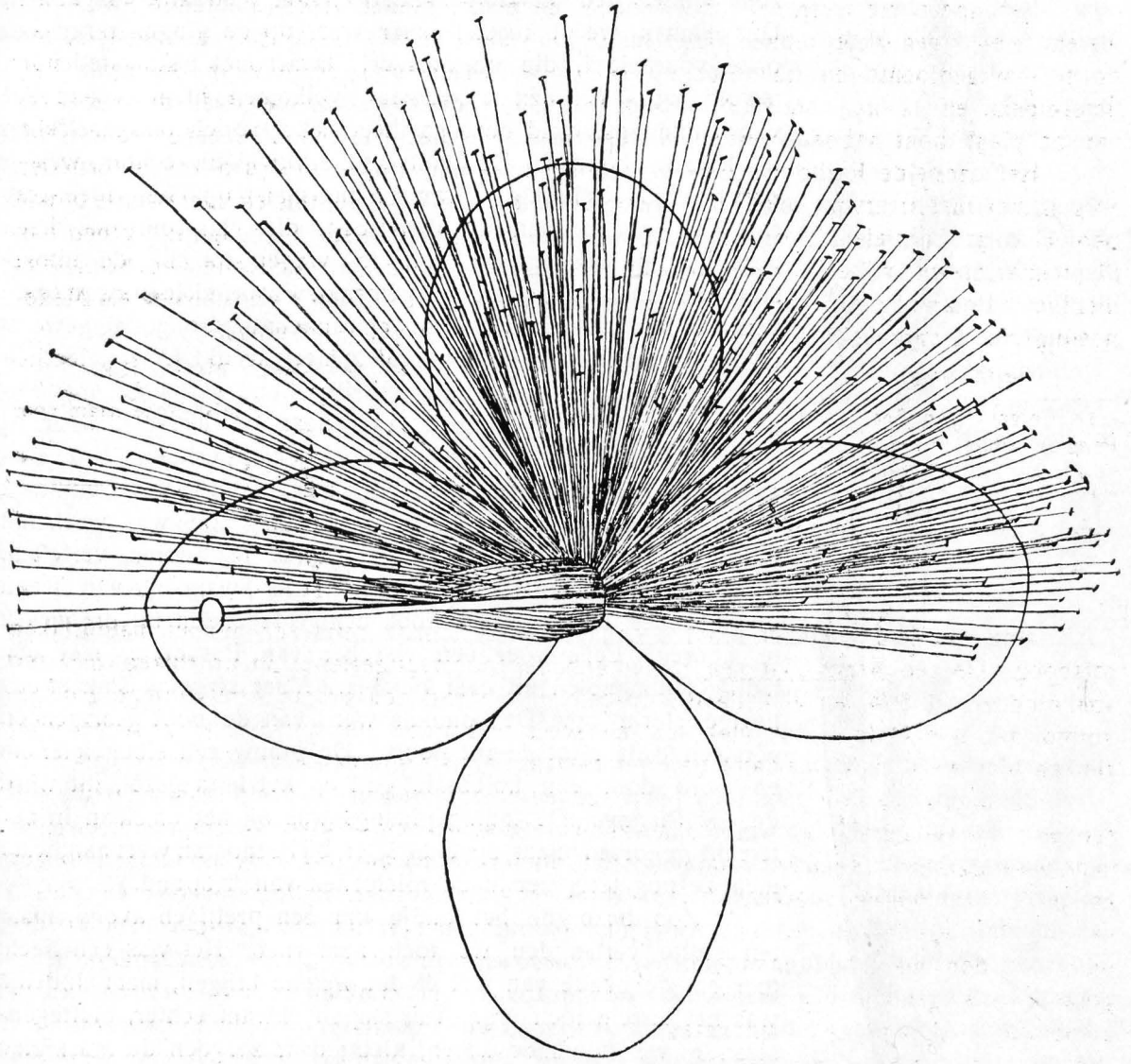

Fig. 4. *Barringtonia asiatica* (de helft der meeldraden is weggelaten. De middelste meeldraden zijn aan den voet vergroeid en dragen geen helmknoppen).

doorbrengen een heelen middag op een stoel, aangegaapt door een nieuwsgierige bende, ons niet toelachte, gingen we na het eten een wandeling naar het strand maken. We kwamen eerst den breeden Tji Tawing over, waar de Pasaoeransche visschersvloot ligt, een massa kleine schepjes, waarmee de visschers echter heelemaal naar Sumatra oversteken. Het strand van Pasaoeran is bedekt met groote rolstenen, door de rivier meegevoerd en door de branding op 't strand geworpen. Daartusschen groeit overal lustig tjotjor bebek. Het uitzicht is er schitterend, want men heeft Krakatau er vlak voor zich. Met ons kiektoestel opgesteld, wachtten we daar op een enkelen straal van de ondergaande zon om

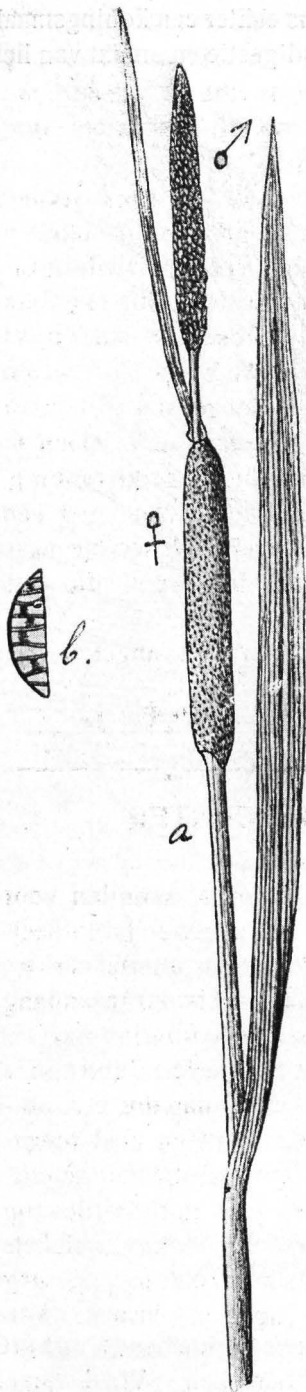

Fig. 5. *Typha*.

- a. Hoofdas met de beide kolven van ♂ en ♀ bloemen boven elkaar; onder de ♂ kolf staat nog het schutblad.
- b. Doorsnede van de bladeren met luchtkamers.

een tegenlichtopname te kunnen maken, maar de fortuin was ons niet gunstig, de zon bleef achter dichte wolkenbanken en zonk onder den horizon zonder ons één straaltje te gunnen. Dus namen we 't toestel maar weer op en gingen terug aan onze voorgalerij, die nu voor drie kwart met belangstellenden gevuld was. Na een avondmaal, volkomen identiek aan dat van 's middags, vond onze gastheer het zijn plicht ons gezelschap te komen houden. De conversatie kwijnde echter weldra bedenkelijk. Gelukkig kwam mijn man op het idee om aan een ouden man uit den troep, die vlak om ons heen gezellig op den grond zat, te vragen of hij de uitbarsting van Krakatau nog had meegemaakt. En, jawel, toen kwamen de verhalen los! De oude was toen nog een jeugdige jongeling geweest en had de ramp in haar vollen omvang meegemaakt. Hij vertelde, hoe hij nog bijtijds na het eerste onheilspellend gerommel met een deel der bevolking gevlucht was naar de heuvels, waar hij later de vloedgolf, hooger dan een klapperboom, had zien aankomen, alles vernielende en meevoerende om eindelijk tegen de heuvels te pletter te slaan. Het was werkelijk indrukwekkend den grijsaard dit alles te hooren vertellen. En toen hij eenmaal aan het praten was kwam het van 't een op 't ander en kregen we ook eenige legenden uit die streek te hooren. Eens voer een visscher van Pasaoeran met een lading pinangnoten uit naar Batavia. Maar al gauw stak er een hevige storm op. De kombuis werd van de boot geslagen en versteende daar tot de rotspoort. De prauw zelf sloeg later om en werd door een kolossale golf op het land gezet, dit werd de G. Pinang. De lading pinangs was bij het omslaan in zee terecht gekomen maar spoelde later bij Pasaoeran weer aan, waar men ze nog terugziet in de rolstenen van 't strand.

Zoo bezorgde het oudje ons een prettigen avond, maar ten slotte verlangden we toch naar rust. Het was een heele toer om de bende van wel 40 lui weg te krijgen, maar eindelijk was het terrein toch vrij. Van slapen kwam echter, niettegenstaande we doodmoe waren, niets; daar zorgden de muskieten wel voor, die in groote zwermen op ons afkwamen en waaronder maar al te veel venijnige *Anopheles* waren. Eindelijk draaiden we de petroleumlamp maar zoo hoog mogelijk op en gingen we daar vlak onder zitten, onze hoofden, armen en beenen omwikkeld met handdoeken en kleedingstukken en dommelden we zoo'n beetje in. Maar we waren toch blij toen de nacht om was en we om zes uur in den morgen weer wegpeddelden. De weg liep steeds evenwijdig aan de kust en we genoten telkens van schitterende vergezichten over het hooge witte strand en de zee met de eilanden. De kust vormt hier steeds weer mooie baaien, waar de scheepjes uit de talrijke visschersdorpjes een

veilige ankerplaats vinden. Prachtig bloeide langs onze weg de *Barringtonia asiatica* (fig 4) met haar schitterende $\pm$ 1 d. M. groote, welriekende witte bloemen met talrijke roze meeldraden. De eigenaardige vezelige vruchten met haar 4 ribben vonden we overal op het strand liggen, ze worden door zeestroomingen verspreid (een afbeelding ervan vindt men in den 5^{en} jaargang van de Tropische Natuur, bldz. 25).

Na een paar uur fietsen kwamen we aan Laboean, een zeer bedrijvig plaatsje met een groote visschersvloot. Hier zouden we onzen fietstocht eindigen en op den trein stappen. Daar we echter nog ruim den tijd hadden, maakten we eerst nog een slippertje naar het strand en troffen tot onze groote vreugde een mooien vijver, dicht begroeid met *Typha domingensis* (fig. 5) sprekend gelijkend op de gewone Hollandsche lischdodde of pompstok met haar twee kolven, (een met vrouwelijke en een met mannelijke bloempjes) boven elkaar aan één hoofdas. Gewoonlijk groeit deze soort, zooals ook hier het geval was, in brak water. We verzamelden er een groote bouquet van om als trofee mee naar huis nemen en vergaten niet een paar ervan naar den Botanist voor de Javaflora te zenden, die voor elke zending, hoe klein ook, erkentelijk is. Na nog een kiekje gemaakt te hebben van de baai met een klapperboom in het water, waar tegen den stam een groote minjawak (waraan) zich heerlijk lag te zonnen, stapten we naar het station, en al spoedig zaten we in den trein, die ons huis-toe schomelde, nategenieten van onzen emotievollen tocht.

We hebben ons vast voorgenomen om nog eens, en dat voor wat langeren tijd, het Bantamsche in te trekken.

M. E. J.

EXCURSIE VAN DE AFDEELING BATAVIA NAAR SOENTER.

Bij het verzamelpunt, nog vóór de wandeling begon, moesten we al schuilen voor den regen! Toch bleef de moed er in, en toen de bui over was, trokken de $\pm$ 45 deelnemers het modderige veld in. Al gauw werd de aandacht getrokken door allerlei eetbare dingen (de mensch blijft toch altijd gastronom) zooals djeroek kinkit, lontar en karandang (*Carissa Carandas*). Eerst had men de vruchtjes dezer laatste niet veel fidutie, maar al gauw leverde het doornige struikje niet genoeg rijps voor al de nieuwsgierige liefhebbers. Tegen het gebruik van de wilde druifjes werd echter gewaarschuwd, omdat die een buitengewoon onaangename prikkeling en jeuk op de slijmvliezen van mond en keel tengevolge hebben. Toen de regen weer begon te stroomen, zocht het gezelschap een schuilplaats in een setjangboschje (*Cae alpinia Sappan*) waar meteen gewezen kon worden op de tweeërlei groeiwijze van die plant, als boom en als liaan, en de venijnige stekels bekeken konden worden, telkens een dikke wrat met een stevige punt er op. De weg werd al modderiger en al gauw stonden we voor onoverspringbare plassen. Van arenbladeren werden de hoofdnerfven als polsstok gebruikt, maar die braken op de meest ongunstige momenten. Een heer klom op den rug van een Inlander om zich te laten overzetten, maar deze Christophorus zakte halverwege met zijn vrachtje in, tot groote hilariteit van de omstanders en het slachtoffer zelf. Toen ten slotte nog een troep karbouwen in zicht kwam, plonste het heele gezelschap maar te water onder luid gejuich.

Nog veel moois werd gezien: Renghasboomen, Madja (*Feronia*) met ronde, houtige maar eetbare vruchten, een klimbaars, vanille, de mooie *Ficus obtusifolia* of gambiran, de Timaha (*Kleinhovia*) met mooie roze bloemluimen, enz. Een mooie vondst was die van

een zwam, een *Phallus*-soort met prachtige gelen sluier in verschillende ontwikkelingsstadia. Ook witte zwammetjes, die we aanzagen voor een lichtende soort, werden meegenomen, en 's avonds stelden ze ons niet te leur, want toen glansde de trommel, waarin ze lagen in het donker met een prachtige glans. Jammer, dat niet alle deelnemers dat hebben kunnen bewonderen.

Eindelijk bereikten we weer de elektrische tram, waar we, half tot onze verwondering, met onze verre van schoone kleedij gelukkig in werden toegelaten. De tocht van een vijf uur wandelens was misschien wel wat zwaar voor enkele aspirantleden, vooral omdat er niet gerust kon worden in den modder, maar tot aller eer moet gezegd worden, dat de stemming tot het laatste toe uitstekend bleef, en er niemand was die spijt had over zijn vuile pak of zijn vermoeienis.

M. C. ENGLES — JULIUS.

KORTE MEDEDEELINGEN.

Een op pisang levende rups.

Hoe het beest heeten mag, is me geheel onbekend. Misschien weet de Redactie het wel.

Ik weet nie: of het op nog andere plantensoorten voorkomt. (Op klapper, Red.)

Bij het bekijken van een pisangboom viel het me op, dat aan een erg gehavend blad verscheidene stukken netjes in elkaar gedraaid waren. Toen ik zoo'n rolletje opende, bleek het, dat de randen overal stevig op het onderliggende bladgedeelte bevestigd waren en in 't midden, in de aldus gevormde holte, zat de eigenares en fabrikante van de woning, een geelwitte rups, die geheel met een vlokkig, wit poeder bedekt was. Zoo'n peperhuisje is wel een practische bescherming tegen de zonnestralen voor een gevoelige rupsenhuid. Het diertje dat al volwassen was had een lengte van 45 mM., was schaars met witte haren bezet en had een zwarten kop; het eenige, dat niet wit aan hem was.

Bij het vervaardigen van de woning was blijkbaar aan den rand van het blad begonnen en toen schuin naar de hoofdnerf doorggevren, van boven naar beneden. Geleidelijk is toen de driehoekige lap spiraalvormig opgerold. In andere rolletjes zaten poppen, in vergelijk ng met die van andere vlindersoorten voor hun dikte erg lang, nl. 40-42 mM. bij 8 mM. diameter. Kleur heel licht bruin of doorschijnend gelig en alweer vol met „bedak”. Aan de buikzijde was een draadvormig aanhangsel, dat tot ondereinde van de pop reikte: de bergplaats van de aanstaande vlindertong.

Zooals vanzelf spreekt, werden rupsen en poppen mee naar huis genomen. Een ervan was zoo vriendelijk den volgenden dag te metamorphoseeren. De uitgekomen vlinder bleek ongeveer 7 cM. vlucht te hebben. De kleur was, met uitzondering van drie gele vlekken op het eerste vleugelpaar, egaal sepia. De sprieten gaven na de gewone verdikking nog een dunner verlengstukje te zien.

Vr.

De naam van bovenbedoelde rups en vlinder is: *Erionota thrax* L., een z.g. Dikkopvlinder (*Hesperide*) Redactie.

Verbetering.

Doordat ons abusievelijk van de drukkerij geen slotrevisie werd gezonden, bleven in de vorige aflevering verscheidene drukfouten staan. De storendste is die op pag 78, waar men „*Limnaëtus spiraëtus*” veranderen moet in *Spizaëtus limnaëtus*. Verder leze men op de laatste pagina „*moluccana*” inplaats van *maluceana*.

Red,